

Bjarne Wagner Augustenborg
Gode Gud, send mig hjem ...
Tyske soldater og flygtninge i Nordjylland 1940-1949
233 sider, rigt ill.
Lemuel Books 2012

Lad mig starte med en lille anekdote, der oven i købet skulle være sand. Et søskendepar, bror og søster, endte i foråret 1945 i en tysk flygtningelejr nær Aalborg. Her tilbragte hun 4 år bag pigtråd, mens broren efterhånden fik et job udenfor hegnet. Med hest og vogn skulle han hente forsyninger til lejren hos de lokale bønder. Men en dag havde han fået nok. Nu ville han hjem for at deltage i genopbygningen. Med sin hest og vogn stak han næsen sydpå, og ved at følge mindre befærdede veje langs den jyske højderyg nærmede han sig grænsen. Uden pas eller andre papirer søgte han så langt som muligt mod vest for her uset at komme over grænsen. Men alligevel stødte han ind i et par danske grænsebetjente, der ville have en forklaring. Joh, han havde en søster i en flygtningelejr ved Aalborg, som han så gerne ville besøge. – Nixenbixen, svarede betjenten, tilbage med dig, hvor du kom fra! Og pegede mod syd. Glad og fro vendte vor tysker hest og vogn og vendte næsen mod syd.

Ligeså lystelig var livet i flygtningelejren ved Aalborg med garanti ikke. Det vender jeg tilbage til med udgangspunkt i nærværende bog.

Den 12. januar 1945 startede det stormløb mod den tyske østfront, der godt fire måneder senere bragte den sovjetiske hær til Berlin. Tyske hære havde i de forløbne tre et halvt år myrdet millioner af sovjetborgere og lagt store dele af det vestlige Sovjetunionen i ruiner. Nu frygtede den tyske civilbefolkning de sovjetiske styrkers hævn. Og med god grund. Mord, plyndringer og voldtægter ventede de tyskere, der ikke slap væk. Fjorten millioner tyskere flygtede eller blev fordrevet fra deres hjem. To millioner af dem omkom.

Den 17. januar blev Warszawa befriet, to dage senere Krakow. Den 21. januar nåede russerne floden Oder, og ti dage senere, kun tre uger efter offensivens start, stod de blot 60 km fra Berlin. Nord for denne kile stødte den sovjetiske hær samtidig mod nord til Østersøen og afskar dermed landforbindelsen for 2,5 millioner rigstyskere i Østpreussen. Deres eneste flugtvej gik nu over havet.

Mens flygtningestrømmen fra Vestpreussen og Pommern over land drog vestpå, blev flygtninge fra Østpreussen sejlet mod vest af en broget armada af skibe – på krigsskibe, troppetransportskibe, fragtskibe, fiskekuttere, slæbebåde og tankskibe. Alt, der blot kunne flyde, blev taget i anvendelse. I alt 245.000 af disse flygtninge endte i Danmark. Mest kvinder, børn og gamle. Underernærede, snavsede,

traumatiserede og lusebefængte var de. Mange dertil alvorligt syge. Næsten 34.000 af de tyske flygtninge i Danmark endte i Aalborg. Det er dem, nærværende bog primært handler om.

De tyske flygtninge var hverken velkomne eller ønskede. Blev opfattet som en ny besættelse oven i den militære. Skoler, forsamlingshuse, hoteller, fabrikker og sportshaller blev beslaglagt til at huse de mange flygtninge. Oven i det kunne danskerne dagligt om nye henrettelser af danske modstandsfolk. Nazistiske terrorgrupper myrdede uskyldige mennesker på gaden. I tusindvis af danskere var deporteret til tugthuse og kz-lejre i Tyskland. I den situation oplevedes det som mere end svært at mobilisere medlidenhed med de tyske flygtninge. I en sådan situation er der ikke plads til nuancer. Der er det enten eller. Det illegale blad Information skrev således bl.a.: ”De skal ikke mærke den ringeste medynk, og de skal vide, at som de selv har redt, skal de komme til at ligge”.

Forfatteren vil fortælle historien bag de tyske flygtninge, der døde i Aalborg, som ligger begravet på byens Sdr. Kirkegård, og som allerede i drengene havde vakt hans interesse og nysgerrighed. Han vil dermed have os til at forstå de tilstande, der herskede i efterkrigstidens Danmark, hvor et så stort antal flygtninge strømmede til landet og bad om hjælp (side 13).

Efter en indledning, hvor Bjarne Augustenborg overordnet fortæller om den tyske civilbefolknings flugt fra Østpreussen, Vestpreussen og Pommern, giver han en generel introduktion til ”tyskerkirkegården”, dvs. Sdr. Kirkegård i Aalborg. Herefter følger et kapitel om de tyske flygtnings indkvartering i skoler og andre beslaglagte bygninger fra februar 1945, hvor de første flygtninge ankom til Aalborg, og til befrielsen i maj. Lidt umotiveret fortælles i et indskud om tyske soldaters minerydning.

I et stort kapitel berettes dernæst om det daglige liv i flygtningelejren Aalborg Øst, hvor tyskerne blev samlet efter befrielsen. Om bevogtningen, pigtråden og det kun delvist gennemførte fraterniseringsforbud. Om sygdom, sult, skolegang og de mange dødsfald i lejren. I et sidste lidt større afsnit fortælles kalejdoskopisk om bl.a. teatergrupper i lejren, om sport og dans, om de uægte børn, hvoraf der i Aalborg fødtes mellem 400 og 500 med danske fædre, samt om den udbredte kvindehandel.

I et sidste kapitel berettes om den hjemsendelse, der mere end storpolitik, krig og nazisme havde optaget flygtningsene under interneringen, jfr. bogens meget sigende titel ”Gode Gud, send mig hjem...”. Hjem til hvad? Til murbrokker samt materiel og sjælelig nød. For langt de fleste af flygtningsene var der end ikke en tomt at vende tilbage til. De havde nemlig aldrig havde sat deres fødder i de dele af Tyskland, hvor

de endte. De første flygtninge sendtes hjem i november 1946, de sidste forlod Danmark i februar 1949.

Forfatteren baserer meget af sit stof på det danskudgivne nyhedsorgan Deutsche Nachrichten – og ikke Nachtrichten, som der står i indholdsfortegnelsen.

Forfatteren viser i bogen stor interesse for og indlevelse i emnet. Når bogen alligevel ikke er rigtig vellykket, skyldes det primært dens mangel på systematik og dens noget kalejdoskopiske og springende struktur og komposition. Indlevelse kan ikke erstatte fokus og analyse. Derfor erstatter Augustenborgs bog heller ikke de tidligere udgivelser om de tyske flygtninge. Hverken Arne Gammelgaards ”Mennesker i malstrøm – tyske flygtninge i Danmark 1945-49” fra 1981 eller Henrik Havreheds disputats fra 1987, ”De tyske flygtninge i Danmark 1945-1949”.